Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

UDK 808.63-087
4.40

Zinka Zorko
Pedagoška fakulteta, Maribor

OBLIKOSLOVJE OJSTRICE NAD DRAVOGRADOM
(z glasoslovnim orisom)

Govor Ojstrice spada h koroškemu podjunskemu narečju. Nosna samoglasnika *ę* in *ǫ* sta se pozno raznosnila, za *ę* in dolgi polglasnik je današnji odraz dolgi *a*. Razprava prikazuje glasoslovje, podrobno pa oblikoslovje tega obmejnega govora.

The Slovene microdialect of the village Ojstrica north of Dravograd belongs to the Podjuna dialect of the Carinthian dialect group. The nasal vowels *ę* and *ǫ* were denasalized at a late date, the present reflex of *ę* and the long schwa is *a*. The morphology, and to some extent the phonology, of this frontier microdialect are described.

0 Uvod

0.1 O podjunskem narečju je pisalo več raziskovalcev[1], natančno sta ga raziskovala Tine Logar[2] in Pavel Zdovc[3]. V Republiki Sloveniji prištevamo k podjunskemu narečju govor Libelič in Ojstrice, mežiško narečje in severnopohorsko-remšniško narečje.

0.2 Ojstrica spada v krajevno skupnost in občino Dravograd. Izrazito hribovsko naselje z raztresenimi kmetijami na prisojnih južnih pobočjih Košenjaka (1517 m) ima kmetije razložene od 700 do 1020 m nadmorske višine. Sredi obsežnih gozdov je več kulturnih jas med Ojstriškim potokom, Boštjanskim potokom, Goriškim Vrhom in Sv. Duhom. Obsežnejše košenice in senožeti v višjih legah deloma zaraščajo. Dobro uspevajo rž, ječmen, krompir, v nižjih legah tudi pšenica in ajda. Močno je še razširjena domača peka rženega kruha, in en mlin na vodni pogon še melje. Iz tega pretežno agrarnega kraja odhajajo delavci na delo v Dravograd in na Ravne.

Cerkev sv. Janeza z obzidanim pokopališčem je bila zgrajena leta 1425. Število prebivalcev je od 1869 do 1971 padlo od 249 na 130; od teh je danes le 54 kmetov. Osnovnošolski pouk se je začel leta 1894; v novo podružnično šolo, zgrajeno 1969, hodijo otroci z Goriškega Vrha, Velke, od Svetega Duha in s Kozjega Vrha; število osnovnošolskih otrok upada: leta 1978 – 43 otrok, 1990/91 – 24 otrok.

Domačini imenujejo kraj tudi *Kìmperk*, prid. *kìmperški*, prebivalce pa *Kìmperžani* (uradno *Ojstrica, ojstriški, Ojstričani*).

---

[1] Urban Jarnik, Obraz slovenskoga narečja u Koruškoj, Kolo, 1842, 41–57; Fran Ramovš, Historična gramatika slovenskega jezika, VII, Dialekti, Ljubljana, 1924; G. Neweklowsky, Zur Erforschung der slowenischen Dialekte Kärntens, SR 1979, 443–450.

[2] Dialektološke študije XIV, Govor vasi Kneža pri Djekšah na Koroškem, SR 1968, 395–412.

[3] Die Mundart des südöstlichen Jauntales in Kärnten, 1972, 191 str.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 International.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 **0.3** Ojstriški govor je izgubil tonemsko naglaševanje; jakostni naglas ni vezan na določen zlog v besedah. Kratki naglašeni samoglasniki se lahko pojavljajo v vsakem besednem zlogu. V svojem jezikovnem razvoju je govor opravil za slovenščino tipične naglasne prestave: premik psl. ckfl. proti koncu besede ter umik s kratkega zadnjega zloga proti začetku besede (umično naglašeni *e, o* in polglasnik so praviloma še kratki), umik dolgega ckfl. za zlog proti začetku besede (umično naglašeni samoglasniki so praviloma kratki). Govor pozna tudi premik z akutiranega zloga proti koncu besede: *bábica* > *babíca*. Skrajšani psl. akut v nezadnjih zlogih se je tu pozno podaljšal, zato imamo za staroakutirani jat drugačen odraz kot za stalno dolgi jat.

0.4 Fonološki sestav ojstriškega govora:

0.4.1 Dolgi naglašeni samoglasniki[4] Kratki naglašeni samoglasniki[5]

í *ú* *ì* *ù*
íə *úə* *ẹ̀/è* *ọ̀/ò*
ẹ́ *ọ́* *ə*
é *ó* + *ər*
eé *oó*
á *à*

[4] Zapis samoglasniških fonemov je prirejen za tisk. Znak / ´ / nad samoglasnikom pomeni mesto naglasa in hkrati dolžino, *íə, úə, eé, oó* so drseči enofonemski dvoglasniki; pri *eé* in *oó je prva mora ožja, druga širša. Pika pod e* in *o* označuje ozki izgovor, *é* in *ó* sta široka. Dolgi samoglasniki zastopajo psl. dolge akutirane in cirkumflektirane samoglasnike, tudi drugotno naglašene, govorijo pa se tudi v prevzetih besedah. Gradivo:

1. *gníva* 'njiva', *xodíli, jopíca, turkíja : mícen, tínki; kukújca, rúse, úra, žúlok;*
2. *bríəzje, čríəšna, sníəh; líət, píəč, šíəst; kobíəle, wíəle, se je kadíəwo, žíəwa (íə* je odraz dolgega jata, dolgega etimološkega *e* in dolgega *i* pred *-le, -li, -wo, -wa*) *búəh, gwúəbek, kúəs 'koz', múəč,* s *túəbo*; *cúə*;
3. *bedẹ́li, jẹ́sti;* 'hrana', *mẹ́lem, zẹ́le* (*e* je odraz staroakutiranega jata in novoakutiranega *e* v položaju pred sprednjim samoglasnikom); *bọ́di, gọ́ba, mọ́ka, ọ́som, wọ́la, nọ́swa; wọ́uk, mọ́nzem;*
4. *dewét, glédam, pét, wréme, jézik;*
5. *boleéwo, breéza, dweéma, neéso, peéko, teéta* (*eé* je odraz staroakutiranega jata in dela novoakutiranih ter umično naglašenih *e*); *boóga, doóra; koóža, škoóda, koóš, oótrek, jegoóda* (*oó* je odraz drugo- ali tretjeumično naglašenega *o* ter novoakutiranega *o*). V primerih *dówa, kómon, gledóli, spomenóli* (je *ó* odraz za psl. dolgi *a*).

[5] Kratki naglašeni samoglasniki so odrazi psl. kratkih naglašenih samoglasnikov, novoakutiranih *e* in *o* v edinem zlogu, kratki so lahko tudi umično naglašeni samoglasniki; kratki *a* nastopa tudi za polglasnik in nosni *ę*; samoglasniški upad se kaže v polglasniku, nastalem iz *i, u, e, ě*. Pred zaporniki se skrajšata dolga *í* in *ú*. Gradivo:

1. *bìk, tìč; korìto; žìwet; čùt, kùp; klùč; presùho;*
2. *dèt, kmèt, klẹ̀ti, sẹ̀no; kòš, stròp, kòsti, otròku, čròwo;*
3. *mòš, bòt, jòme, jòspa,* 'podstrešje'; *nòbi* 'midve', *wròčt, lòdi* 'ljudje', *jòne* 'junec', *pòle* 'potlej';
4. *tkàt, zàčne, zàwərt, pàs, màgwa, màso.*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 Sestav nenaglašenih samoglasnikov je enak knjižnemu, le nenaglašeni *eé* za jat se pojavlja kot posebnost, in sicer kaže na pozen naglasni umik za zlog proti začetku besede: *cváteew, boóleew, zóbeew* 'zabela'. Nenaglašeni *o* je ožji kot v knjižnem jeziku.

0.4.2 Soglasniški sestav[6]

Zvočniki		Nezvočniki				
w/u̯	*j/i̯*	*p*	*t*	*k*	*č*	*c*
m	*n*	*b*	*d*	*g*		
	r l		*s*	*h*	*š*	
			z		*ž*	

1. Oblikoslovje

1.1 Samostalniška beseda

1.1.1 Samostalniki. – Ojstriški govor ima v ednini ohranjene vse tri spole, v dvojini in množini pa le moškega in ženskega. Dvojina je (kot v knjižnem jeziku) ohranjena v I/T in D/O, v R in M so množinske končnice. Posamezne končnice so pomensko bolj obremenjene kot v knj. jeziku, redukcija je minimalna, posplošujejo se končnice *-om, -eh, -ami* za oba spola v množini ter *-ama* v dvojini.

1.1.1.1 Moške sklanjatve imajo v ednini še podspol živost/neživost.

Sam. 1. moške sklanjatve se sklanjajo po vzorcu za nepremični naglasni tip:

mlín	*-ø*	*-a/-u*	*-u*	*-ø*	*-u/-i*	*-om/-u*
	-i	*-ow*	*-om*	*-e*	*-eh*	*-ami*
	-a		*-ama*			

Premični naglas imajo številni samostalniki: *jézik jezíka, čwoówek čoweéka, jávor jewóra, jòpič jopíča, liəmeš lemẹ́ža, mə́rlič mərlíča, oógrat ogróda, oótrek otròku, poógrep pogríəba, wèčer wečíəra.* Kratki naglas z zadnjega zaprtega zloga dvozložnih besed se umakne za zlog na levo. Končniški naglasni tip se je po naglasnem umiku zenačil z nepremičnim; posplošita se imenovalniški osnovni *pàs*

---

[6] Ojstriški soglasniški sistem se od knjižnega razlikuje v naslednjem:

1. Nezaokroženi *w* izgovarjajo pred samoglasniki, zaokroženi *w̯* pa pred soglasnikom ter na koncu besede. Zastopa pa praslovanski *u̯*, psl. *ł* pred zadnjimi samoglasniki, *ł* na koncu besede ali zloga ali pa nastopa kot proteza pred vzglasnim *u* in *o*: *wìgret, wùkna, w̯sók, ówca, práw̯, píw̯; wùho, wógle.*
2. Mehki *l'* je otrdel: *klùč, wọ́la, zèmla.*
3. Pogost je jezičkov *r*.
4. Mehki *n'* se je med samoglasniki razvil v *j*, sicer pa je *n* : *kuhíja, čríəšna, gníva,* 'njiva'.
5. Iz nenaglašenih zlogov *-li-, -wi-,* je lahko nastal *j: kéjko, wéjko, sprájla,* 'spravila'.
6. *tl, dl,* sta ohranjena: *mọ́dlim, wádla,* 'vela' ; jèdva.
7. *-g* je prešel v *-h: bríəh, dóuh.*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 International.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 *diš: pàsa, dìža; pàku pàkwa, stàbər stàbra.* – Mešani naglasni tip je po drugem naglasnem umiku odpravljen, umično naglašeni samoglasnik pa je kratek:

núəs nòsa/nòsu	*nòsu*	*nùəs*	*na nosu*	*pod núəsom/pod nòsu*
nòsi nòsow	*nòsom*	*nòse*	*nòseh*	*nòsami*
nòsa	*nòsama*			

Tako še: *múəst mòsta, líəs leésa, x lèsu;*

Med premenami v osnovi so najbolj pogoste: kolikostna premena naglašenega samoglasnika: *tìč tíča, jùh júga, dèt deéda, škǫ̣f škǫ̣fa, kròp kroópa, ràp rápa* 'rep'. Nekaj prvotno kratkih naglašenih enozložnih samostalnikov je v im. podaljšalo korenski samoglasnik, vendar ta ni več doživel istega glasovnega razvoja kot prvotno dolgi, zato so razlike v osnovah: *gráh gróha, kráj krója, práh próga, swát swóta.* Podaljšanje korenskega samoglasnika mora biti starejše od naglasnega umika za zlog na levo, zato so odrazi še kratki: *groóp gròbu, koóš kòšu, poót pòda.* – Naglasne prestave niso potekale hkrati, zato se pri samostalnikih, ki imajo v rod. ed. dolžino, v D/M pojavlja kračina, v O pa je osnova ali enaka R ali I:

bùəx	*boóga*	*x bògu*	*boóga*	*pər bògu*	*z boógom*
bríəx	*breéga*	*x brègu*	*bríəx*	*na brègu*	*pod breégom*
núəs	*nòsa*	*pod núəsom;*	*koóš*	*kóšu*	*pot koóšom*
moóšt	*mòštu*	*z moóštom;*	*groóp*	*gròba*	*pod groóbom*

Samostalniki z osnovo na *-r* v sklanjatvi osnovo daljšajo z *-j* (izjema so dvozložni samostalniki na *ər: bídər bídra, pàpər pàpra, weétər weétra*): *dihúrja, katárja, reéwarja.* Iz nemške koroščine je prevzeto daljšanje moških osnov na *-i, -a, -o* in *-ḷ* z *-n-: Móri Mórna, Ẹ́nci Ẹ́ncna, Lùka Lùkana Lùkanov, Míha Míhana, Stánko Stánkana, Ọ̀to Ọ̀tana, Pául Páuḷna, Jọ́zḷ Jọ́zḷna, ájhḷ ájhḷna, čwẹ́špḷ čwẹ́špḷna, šíntḷna, tiəhḷna.* To daljšanje prevladuje pri imenih ter prevzetih besedah; danes se širi tudi k osebnoimenskim osnovam na soglasnik: *Pẹ́p Pẹ́pna, Fránc Fráncna Fráncnov.*

Podaljševanje osnove z *-j-* je redko: *Páuli Páulija/Páuḷna; dẹ́di dẹ́dija* (*-i* < *-ij* < *-ej*), s *-t-* pa še redkejše: *Stánko Stánkota, Ọ́čko Ọ́čkota* (poleg pogostejšega *Stánkana, Ọ́čkana*). Neobstojni samoglasniki so *ə* pred *r*, sicer še *o, u, i*: *cweédər cweédra, páwər páura, góboc, gọ́pca, xwópoc, xwópca, koósoc koósca, štámoc štámca, žríəboc žríəpca; četártok četártka, pátok pátka, píəsok píəska; štàpuh štàpha* 'vodnjak'; *brúəštik brúəška, podiəlik podíəlka.* – Govor ne pozna podaljševanja osnove z -ov. V rodilniški osnovi se pojavlja *-w-* iz *-l-*: *cíəgu cíəgwa, koótu/koóto koótwa, pàku/pàko pàkwa.* Premene po zvenečnosti so take kot v knj. jeziku, le *-g* se premenjuje s *-h*: *bríəh breéga, rúəx rògu.*

Samostalnik *òča/òče* ima v vseh edninskih sklonih končnico *u* (*òču*), le v O tudi *-om.* Samostalnik *dan* ima dvojino enako množini, razlikujeta se le D in O.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40

dán	*dní*	*dní*	*dan*	*dní*	*dníəm*	
dní	*dní*	*dníəm*	*dní*	*dníəh*	*dnèmi*	
dní		*dneéma*				

Metatonirani O mn. je znan tudi pri samostalniku *otrok: oótrek otròku otròku otròku pər otròku z otroókom; otroóka otrúək otroókoma* A = I *otroókeh otroókama; otròci otrúək otroókom otroóke otroókeh otrúəcmi.*

Premene končnic:

V edninskem rod. je posplošena nenaglašena končnica *-a*, razširjena pa je tudi nenaglašena končnica *-u* iz rod. ed. prvotnih *u*-osnov. Po Ramovšu (1952, 38) nastopa končnica *-u* pri enozložnih *o*-jevskih osnovah na trdi soglasnik, naglašeni samoglasnik mora biti dolg in cirkumflektiran. V ojstriškem govoru je *-u* tudi pri nekdanjih mehkih osnovah, pri dvozložnem *oótrek,* in *-u* je možen tudi v zvezi s predlogi: *bròdu, dròbu, gròbu, kòšu, lèdu, lèsu, màhu, mèhu, mòstu, móštu, òču, otròku, pòdu, pwòhu, rògu, smèhu, stòwu, stròku, stròpu, wànu, wòwu, wòzu, zòbu, zwònu, žòku,* 'nogavica'. Za označevanje živega se ta končnica pojavlja tudi v tož.

V daj. ed. je nenaglašeni *-u* edina končnica: ta prevladuje tudi v mestniku, lahko pa se pojavlja v O, kjer je končnica sicer *-om;* tako zlasti pri tistih samostalnikih, ki imajo v rod. končnico *-u.* Vzrok za to posploševanje vidim v izenačenju O ed. z M v moški prid. sklanjatvi. V mestniku ednine je živa tudi končnica *-i*, sicer znan v sosednjih severoštajerskih govorih, in sicer pri hišnih imenih (ta ostajajo nespremenjena, četudi se priimki spreminjajo): *pər Andréniki, Brajéli, Gólarji, Strę́uci, Kórži, Pętərči.* V O mn. imajo končnico *-mi* redki samostalniki: *z otrúəcmi, vǫ́lmi, dnèmi.*

2. m o š k e s k l a n j a t v e govor ne pozna, ker se osnove na *-a* podaljšujejo z *-n* in se sklanjajo po 1. skl. 3. s k l a n j a t v e govor nima, pač pa 4.: m: *tə mwódi təga mwódiga;* ž: *ta mwóda te mwóde;* s: *te mwóde təga mwódiga.* Sam. *moški* ima rod. mn. *móškov.*

1.1.1.2 Ženske sklanjatve so štiri

V 1. ž e n s k o s k l a n j a t e v gredo samostalniki s končnico *-e* v R ed. in *-ø* v R mn., torej tudi tipa brítow, móti. Naglasni tip je prevladal nepremični, torej ni premičnega, končniškega ali mešanega naglasnega tipa. Sklanjatveni vzorec je naslednji:

líp	*-a*	*-e*	*-i*	*-o*	*-i*	*-o*
	-e	*-ø*	*-am*	*-e*	*-eh*	*-ami*
	-i		*-ama*			

Tako se sklanjajo: *noóga, peéta, deéska, màgva.* V daj. mn. je končnica *-om* posplošena iz moške, *-eh* pa iz zaimenske sklanjatve. V rod. mn. so osnove z dolgim *o* in jatom metatonirane: *noóga núəh, koóža kúəš, roóža rúəš, koósa*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 *kúəs, koóza kúəs, koópa kúəp*; tudi *rəka/rèka, rọ́k, smərеéka sməríək*. Nezvočniški soglasniški sklop se olajša z neobstojnim *o* ali *e*: *móčka móčok, grúška grúšek*. V 1. ženski sklanjatvi najdemo tudi posamezne sam., ki so v knj. jeziku srednjega spola, v ednini le posamezne, v množini pa je prehajanje nepodaljšanih osnov posplošeno: *reébra reébre, líəte, jętre, plúče, úste*; pa tudi *jósle, pə́rse, sàne* iz knjižne 2. ž. skl. – Sam. na *-ev* se sklanjajo po 1. ž. skl.: *brítow brítwe* z *brítwo, ciə́rkow cíərkwe za cíəerkwo* (*-əu̯* se labializira v *-ow: bréskow, búkow, mwóčow*). Sam. *hči* posplošuje neimenovalniško osnovo *číəra*; *máti* se sklanja s pomikom nekdanjega akuta: *móti matére matéri mótər matéri móterjo*.

Po 2. ženski sklanjatvi sklanjamo samostalnike, ki imajo v rod. ed. končnico *-i*. V nepremičnem naglasnem tipu so končnice enake knjižnim, le v D mn. je *-om*, M mn. pa *-eh*. Premični naglas ima malo samostalnikov: *jèsn̥ jesíəni*, končniškega naglasnega tipa govor ne pozna. Mešani naglasni tip:

nùəč	*nòči*	*nòči*	*nùəč*	*nòči*	*nočjó;*
nòči	*nočí*	*nòčom*	*nòči*	*nòčeh*	*nočmí;*
nòči		*nòčma*			

Tako še: *múəč, mòči, kúəst kòsti, píəč pèči, klíət klèti, gọ́s gọ́si, pẹ́st pẹ́sti, dwán dwàni*. Sam. *kri* se sklanja takole: *krí kə́rwi s kərwjó, duri* pa *dùri durí dúrom dùri dúreh dúrmi*.

Samostalnikov 3. ženske sklanjatve je malo, najdemo jih le med prevzetimi besedami tipa *Míci, Ízabel*; za priimke brez imen so znani feminativi s posebnimi priponskimi obrazili. V 4. sklanjatev gredo sam. besede tipa: *ta mlóda, ta rájna*.

1.1.1.3 Samostalniki srednjega spola ohranjajo svoj spol le v ednini; v dvojini in množini se sklanjajo po ženskem sklanjatvenem vzorcu, le tisti s podaljšano osnovo na *-t-* in *-n-* postanejo v dvojini in množini moškega spola. Vzorec za sklanjatev:

kọ́pit-o	*-a*	*-u*	*-o*	*-u/-i*	*-om*
kọ́pit-e	*-ø*	*-om*	*-e*	*-eh*	*-ami;*
kopit-i		*-oma*			

ali:

žrèbe	*-áta*	*-átu*	*žrèbe*	*-átu*	*-átom*
žrebáti					
žrebáta		*-átoma*			

Po vzorcu *kọ́pito* se sklanjajo samo edninski samostalniki: *dríəwje, bríəzje, búkowje, dežówje, droóžje, gərmówje, jęwšje, koréje, kaméje, leskọ́wje, pečọ́wje, smúəlje, vùpje, urísəje*. Po vzorcu *žrèbe* se sklanjajo: *pìše pišáta*, mn. *píšati, máče, žwòne, jòne, téle*. Samostalniki: *wùho, père, jáice, dèkle* podaljšujejo osnovo s *-t* in se v dvojini in množini sklanjajo po ženski sklanjatvi. Z *-n-* podaljšujejo

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons. priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 ovovo le *seéme semána*, mn. *síəmani, jạme imána*, mn. *imáni, vreéme vremána*; za *vime* poznajo izraz *wìnčič* < *vimčič*. Tudi s *-s-* podaljšane osnove prehajajo v dvojini in množini med samostalnike ženskega spola: *drèwo drewíəsa*, dv. *drewíəsi*, mn. *drewíəse*; *nèbo nebíəsa*, mn. *nebíəse*; tèwo telíəsa, òko očíəsa, dv. *očíəsi*, mn. *očíəse, čròwo črewíəsa* 'trebuh', *críəwa críəwe* 'črevo'. Samostalnik *tla* se uporablja le v nekaterih predložnih zvezah: *nátle, naklíəx, po klíəx*.

Po 3. s k l a n j a t v i se sklanjata *jésti* in *píti* v pomenu hrana in pijača: *Na mízi je doóre jésti pa píti*. Po glasovni podobi se ločita od nedoločnika: *jást, pə̀t*.

1.1.2 Samostalniški zaimki

1.1.2.1 Osebni zaimki so doživeli več posebnih razvojev. Navedene so naglasne in naslonske oblike: **jás** *mə̀ne mə̀n(i)* R *mə̀n(i) máno, me mi me*; *mí/mì* (ž *nə̀be*) *nás nàm* R *pər nás/pórnas nómi*; *nə̀ba/nə̀badwó* (ž *nə̀bi/nə̀bidwíə*) *nóju nóma* D D; **tí** *tébe tébi/tèbi* R D *túəbo, te ti te*; *wí/wì* (ž *wə̀be*) *wás wàm* R R *wómi*; *wə̀ba/ wə̀badwó* (ž *wə̀bi/wə̀bidwíə*) *wóju wóma* D D; **òn/àn** *jága/jeéga jèmu* R D *jíəm*; *ga mu ga*; *àna jé jęj jọ́ jęj jọ́, je ji jo*; *wòne* se sklanja kot *òn* ali kot kazalni zaimek: *woníəga*; *wòni jìh jìm jé:/jìh jìh jíəmi, jih jim je*; *wọnadwó* (ž *wonidwíə*) *jọ́j jeéma* R D D. – *seébe seébi* R D *súəbo, se si se*. Navezne oblike so: *záme záte zájga/zájo/záje*; *záse*.

Orodnik *túəbo, súəbo* je nastal iz *tōbǫ, sōbǫ*. V dvojini je *-ba* nastal iz *dva*. Pod vplivom 1. ženske sklanjatve imamo v dvojini obliki *nə̀bi, wə̀bi* in v množini *nə̀be, wə̀be*. Zveza s številnikom *dva* je ob krnu *-ba* zrahljana in vzpostavlja se zveza *nə̀bidwíə, wə̀bidwíə*; *ž jíəm, ž jíəmi, jeéma* so naslonjene na sklanjatev kazalnega zaimka z odrazi za stalno dolgi oziroma staroakutirani jat. V svojilnem pomenu se uporablja rodilniška oblika *já* < *nja*; v obliki *jága* lahko slutimo ostanek starega rodilnika. Za knj. *njiju* je oblika *jọ́j* < *júəju* < *njuju* < *njiju; nju*.

1.1.2.2 Vprašalna zaimka imata naslednjo sklanjatev: *dúəj koóga kọ̀mu* R *kọ̀mu kúəm* oz. *kó/kój čeésa čə̀mu / čə̀m/číəm číəm*. Za psl. **kъto* imamo po analogiji s **kъda* izhodiščno obliko *kdo* > *gdo* > *do* + j > *dúəj*; dajalniška oblika se je posplošila tudi v mestniku. V zlogu pred *-m* polni vokali lahko oslabijo v polglasnik.

1.1.2.3 Oziralna zaimka *gdúər* in *kór* se slišita zelo redko; oziralni zaimki so izpeljani iz vprašalnih s sprevrženjem: *Dúəj je prə̀šo pobírati jájce, je mə̀r pa mòdliti*; *Kój smo mę́li, smo dáli*.

1.1.2.4 Nedoločni, nikalni, mnogostni, poljubnostni, drugostni in celostni zaimki so naslednji: *neédi* 'nekdo', *neéka*; *níšər nikúəgar, nə̀č ničíəsar* poleg *kórkàj, nə̀čkàj, kór kę́ka*; *nobédn̥, mówodúəj mówokàj, weéčdúəj weéčkàj, màrsikàj*; *dúəj, kàj*: *A ti je dúəj pomógawv*; *Gospodór pa ni ji dáw kàj písati*. Prim. še *drúgi drújga/àdn̥drújga, za àdn̥drúgem*; *wàs usà usè, obó/òbadwó*.

1.2 Pridevniška beseda

1.2.1 Pridevniki zaznamujejo lastnost, svojino, vrsto in količino. V ednini imajo posebno končnico za srednji spol *-e*, nastalo po strnitvi iz *-oje, -eje* v določni pridevniški obliki: *líəp líəpa lèpe*.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 **1.2.1.1** Sklanjatveni vzorec za pridevnike m. oz. s. in ž. sp.:

súh-ø/-e	*-iga*	*-emu*	I/R	*-em*	*-em*;	*súh-a -e -i -o -i -o*
súh-i/-e	*-eh*	*-em*	*-e*	*-eh*	*-emi*	
súh-a/-i		*-ema*				

Rodilniška končnica *-iga* je znana tudi v severnoštajerskih govorih v Dravski dolini; orodniška končnica *-em* je enaka mestniški kot v zaimenski sklanjatvi člena *tə* in kazalnega zaimka *šə̑ti*. Tudi v dvojini in množini so prevladale končnice z jatom.

Najpogostejši lastnostni pridevniki v ojstriškem govoru: *búərn* 'boren, slab', *búəs, moóčn̥, jázn̥, špíčast, ráwn, kríw, cọ́tow, wàjek wàhka, deésn̥, lẹ́wi, màjek màhka, dọ́bər doóra dòre, tèžek, urẹ́č, swóp, drọ́bn̥, mwót, stár stóra stòre, swádek, kísew kiseéwa kiseéle, tòmn, bọ́un, zdráw, ríədok, poózn̥, zgúədn̥, díwji, brẹ́ja, slíəp, gwúh, krúmpast, pùkwast, wàmpast, žíwčn̥, mə̀rzov, toópow, hút, súh, líəp líəpa lèpe, màdu màdwa* 'medel', *bíəw bíəwa bíəle, čə́rn, ərjáw, síw, pwáw pwáwa pwàle, ərdéč, zelèn, kùmšn̥, pómetn̥, kríglaw* 'hripav', *narẹ́t* 'narejen', *zamlíət, obút, oblə̀čen, žẹ́gnan, opsíəkan, gə́rčow, wodeníčn̥, napíhjen, razdə́rt, ríəzan, zalùblen, pokoópan, zwúšen, zabíəlen, wọ́ln, hín* 'mrtev', *žeráč* 'žareč', *lesíən, želeézn̥, hoódn̥* 'lanen', *jesíənow, čríəšnow, grúšow* 'hruškov', *hójow, smọ́wow* (óli), *sməríəkow, ríəpn̥, sọ́nčnčn̥, jóbočn̥, bùčn̥, plehównatn̥, inatn̥* 'inast', *iwnatn̥, swómatn̥* 'slamnat', *pərteén* (kwabósa), *tówst, šúrek šroóka šròki* (mn.), *wọ́zok, dọwh, krótok, tínki, míhn̥, móli, wéjki, wìsek, wisoóka wisòke, wisòki* (mn.).

Svojilni pridevniki se tvorijo s priponskimi obrazili: *-ow -awa -awe, -in -ina -ine*: *Ọ́nčow Ončawa Ončawe, Pẹ́tərčow Pétərčawa Pẹ́tərčawe*; tako: *Poógačawa Jérčka, Kúəsawe dékle, àčina vọ́la*; *Wídine óučle*. Svojina se lahko izraža tudi s svojilno pripono *-j-*: *Čə́rnogláv+j+a > Čə́rnogláula Wíka, Mihél+j+i > Mihẹ́l(j)i Ánzi*. Svojilni pridevnik se sicer tvori iz podaljšane osnove: *Fájdl̥ Fájdlna Fájdlnow, Mọ́ri Mọ́rna Mọ́rnow, Lúka Lúkana Lúkanow*.

Vrstni pridevniki: *príədn̥, zódn̥, spúədn̥, sríədn̥, kúənski, cọ́klski, kúrji, ọ́jstərški, túrski, krížow* (*pót*), *koótərni* (*keédn̥*) 'kvatrni', *gúərn* (*weétər*), *júžn̥, rápn̥* (*gníwa*), *wə́ršn̥, sríədn̥, pájsji, mòški, líški* 'človeški', *mərtwáški, páwərski, swowẹ́nski, níəmški, Grúəblski* (*Cẹ́nc*).

1.2.1.2 Stopnjevanje. Lastnostni pridevniki tvorijo primernik z obrazili *-ši, -ji/-i, -ejši*, presežnik pa z *naj-* + člen določnosti *ti* + primernik. Največjo ali najmanjšo stopnjo določene lastnosti lahko pomeni tudi primernik s členom določnosti: *mwót mwójši nàjtimwójši/tə mwójši; líəp gúərši nàjtigúərši/tə gúərši; míhn̥ máj(n)ši nàjtimáj(n)ši/tə máj(n)ši, wìsek wíši, šùrek šírši, nízok níži, wọ́zek wọ́ži/wọ́žji, krótok króči, wéjki < veliki wáči/; wàjek wažéji* 'lažji', *stár staréjši/stórši tə stórši*. – V govoru je zelo pogostno opisno stopnjevanje z *bòl nàjbòl, màj nàjmàj*. Pridvignjeno stopnjo tvorijo s prislovom *čúdno* v pomenu 'zelo', pa tudi s predponami, npr. *pre-*: *čúdno mícen, premícen, prewọ́zok, presúh*.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24 4.40

Z obrazili tvorjena primernik in presežnik sta posplošila obliko na -i za vse tri spole, zlasti kadar pridevnik opravlja vlogo povedkovega določila. V poudarjenem stavčnem položaju uporabljajo presežnik z *nàjti/nàjtə* in primernikom, v drugih položajih pa le člen določnosti in primernik v superlativnem pomenu. Nekaj zgledov: *Lẹ́nc je biu mwójši kàk nóš áti; Líza je bọ̀wa ta mwójši*; *Jás, ta stórši, sm̥ ostówa doóma*: *Bwà je ta wáči gnúəjwoóža*; *Mìca je stórši od mə̀ne*; *Je prə̀šwa na staréjši žẹ́nska.*

Priponska obrazila *-ok, -ek, -ik* pri stopnjevanju z obrazili odpadejo: *nízok níži, wọ́zok wọ́ži, krótok króči, wàjek wažéji, šúrek šírši, wísek wíši, wẹ́jki wáči.*

1.2.1.3 Določnost. Pridevniki določnosti in nedoločnosti ne ločujejo s svojo obliko. Za določnost uporabljajo pred pridevniško besedo člen *tə/ta ta te* in ga tudi sklanjajo; člen *en* pri samostalniku označuje nedoločnost in se sklanja. Primeri: *te tínke kwabóse, s tem sríədnem, s tem wẹ́jkem, s tem míhnem zvọ̀nom, ta wáči dwó, tə wáči púəp, šə̀ti tə mwódi, tisti tə stóri so prájli.*

1.2.1.4 Naglas. Najpogostejši je nepremični naglas na istem zlogu tako pri tvorbi oblik za spole kot pri sklanjatvi in stopnjevanju. – Premični naglas se pojavlja na umično naglašenem prvem zlogu pri pridevnikih moškega spola v ednini tipa: *kìseu kiseéwa kiseéle, šúrek šroóka šròke.* – Da je govor poznal mešani naglasni tip, kažeta kakovost in kolikost umično naglašenega korenskega samoglasnika v obliki za srednji spol v ednini ter v vseh sklonih za moški spol v množini: *líəp líəpa lèpe*, mn. *lèpi lèpeh*; *súh súha sùhe*; mn. *sùhi sùheh* (ž. sp. *súhe*); *dóbər doóra dòre, dòri dòreh* (ž. sp. *doóre*).

1.2.2 Pridevniški zaimki

1.2.2.1 Osebni svojilni zaimki se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi: imenovalniška osnova se lahko pojavlja poleg rodilnika tudi v D, M in O ed.: *múəj múəjga múəjmu/moójemu o múəjmu/moójem z múəjmu/moójem*: oblika za ženski spol je *moója*, za srednji pa *mòje/múəje*; v im. mn. je umično naglašeni *o* še kratek: *mòji, mòje.* Podobne oblike imata tudi zaimka *twúəj* in *swúəj*. Za 3. os. ed. imamo oblike *jegów/negów -a, -e jẹ́n/jẹ́jn*, v dvojini in množini pa *nọ́jn, vójn, jọ́jn* oz. *nóš, wóš, jə̀hn̥.*

1.2.2.2 Kazalni zaimki so šə̀ti šə̀ta, šə̀te, tìsti tìsta tìste, wùni/wọ̀ni/ùni, štók štóka štóke/tók tóka tóke. Štekanje je znano tudi pri prislovih: *štọ̀, štàm* 'tam' in 'zadnjič'. Sklanjatev je pridevniška. Zaimek *šə̀ti* se uporablja v poudarjenem stavčnem položaju, sicer se pa uporablja *tisti* v pomenu 'ta': *Šə̀te swə̀ne nìma zdráveh čríəw*; *Šə̀ta mó pa štóke špìčaste koleéne*; *W šə̀tem keédnu je bòwo; Šə̀te je twúəje*; *Smo mẹ́li wsè pokrẹ́wsane šə̀te kòsti*; *A tìste še nìste čùli?*; *Tìste je pa ríəsn̥ bọ̀wo*; *Tìste sm̥ pa wédeew*; *Je pa čúdno tìste rèči.* Tudi *štók* se uporablja le v poudarjenem položaju: *Štóka čúdna wíha je bwà*; *Po štókem snègu họ́dimo*; *Mójo tóke ráwne púəlje*; *Čósi je bọ̀wo tóke deéwo.* Ostanki kazalnega zaimka *sъ si se* so ohranjeni v prislovih: *sàntər, sàntre, sàm, gə̀rsa, dọ́usa, wùse, nàs* 'danes', *líətos.*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

 1.2.2.3 Vprašalni vrstni zaimki so *kíəri kíəra kíəre*, lastnostni *kók kóka kóke*, vprašalni *čigáw čigáwa čigáve*. Okrepitvene pripone *-šen* govor ne pozna.

1.2.2.4 Pridevniška oziralna zaimka sta *kíəri* in *ko* 'ki'. Vlogo oziralnega zaimka *ki* opravlja tudi *kàk*: *Pəle je pa mẹ́w èno, ko je prẹ́ pər fájmoštru bòwa za kúharco; Tísta, ko je bọ̀wa negówa číəra, jẹ́ pa ní dáw kór kaj písati*; *Kàpərc je pa smərеékow, ko ot sməríək dọ́w naleti*; *Pər Poógači, kàk je nóš sóset, so tríji púəbi umərli.*

1.2.2.5 Nedoločni, mnogostni in vseobsežnostni pridevniški zaimki so: *níəki* 'nekateri', *mówokíəri, weéčkíəri, màrsikíəri, usók, wàs usà usè.*

1.2.3 Števniki

G l a v n i števniki so: *èn/èdn̥ éna ené*, sklanja se po pridevniški sklanjatvi. Za dva: *dwó dwíə dwíəx/dwúəjeh dweéma/dwíəma;* v rodilniku je še ohranjena osnova *dvoj-*, le končnica je prevzeta po prid. sklanjatvi; v D in O pa nastopata vzporedno obliki s staroakutiranim in stalno dolgim jatom. Za 'tri' in 'štiri': *tríji, štírji* za moški spol in *trí, štíri* za ženski spol; v sklanjatvi se osnova ohranja: *tríjeh, štírjeh*: dalje: *pẹ́t pèteh, šíəst šèsteh, sẹ́dom sèdmeh, ọ́som òsmeh, devẹ́t dewèteh, desẹ́t desèteh, àdnejst, dwónejst, dwójst, àdn̥dwójst, tríəseti, stúə stúəjex, táužn̥t.*

V r s t i l n i števniki imajo pred seboj sklonljivi ali nesklonljivi določni člen *tə*: *tə pərvi/drúgi/trétji/štərti/četərti* . . . Med l o č i l n i m i števniki se uporabljata le *dvúəj* in *trúəj* kot vrstna in količinska: *dvúəji otròci, dvúəje otrúək.* M n o ž i l n i števniki se tvorijo s pripono *-ən*: *enúəjn, dwúəjn,trúəjn*, z besedama *-kratn* in *-bart* (nem. *Fahrt*): *nobárt, pərwobárt, stúəbórti* (prislov); *dwíəkrátn̥.*

1.3 Glagol

1.3.1 V ojstriškem govoru pozna glagol vse oblikotvorne in oblikospreminjevalne vzorce kot v knjižnem jeziku; narečne so le premene korenskih samoglasnikov zaradi metatonij, naglasnih umikov in pomikov ali zaradi posploševanja ene izmed osnov.

V sedanjiški spregatvi je v 1. osebi dvojine osebilo *-ma*, v 2. in 3. osebi dvojine *-ta* in v 2. osebi množine *-te* tudi pri brezpriponskih glagolih. V velelniku se je posplošila edninska naglasna oblika tudi v dvojini in množini.

1.3.2 Neosebne glagolske oblike.

1.3.2.1 Nedoločnik je bil dolg, z obrazilom *-ti* (ali *-i* za *č*). V hitrem govoru se je končni *-i* večinoma obrusil do ničte stopnje. V nedoločniku so ohranjene sledi naglasnega umika s končnega kratkega zloga: *nèst, prèst, prət, uzèt, rást, pást.* Obrazilo *-ti* (*-t*) se analogno vnaša tudi v glagole tipa *reči*: *rèčt, lèčt*; v sklopu *tret* se *-re-* premenjuje v *-ri-*: *drìt, žrìt, mrìt*, v skopu *tlěč* pa se *-le-* premenjuje v *-lə-*: *oblə̀čt, wlə̀čt*; pri glagolih s pripono *-ova-/-eva-* in *-uje-* se sedanjiška osnova posploši tudi v nedoločniku: *opsekúwat, obrežúwat, prepišúwat.*

1.3.2.2 Namenilnik. Razlika med nedoločnikom in namenilnikom izginja; redki glagoli imajo posebno namenilniško obliko z odrazom za dolgi cirkumflektirani samoglasnik: *grèm mlíəst* proti *tríəba je mleést*; *žèni póst – ne smíə pást žvíne*; *púəj hcót – ne smíə hcát*; *grèm spót – ne spát.*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

1.3.2.3 Deležniki na *-č* in *-ši/-vši* so redki, npr.: *žeráč, bíwši, prav tako deležja na -e*, npr. *gríəde*: deležniki m. sp. na *-l* se po naglasnih tipih razvrščajo takole: naglašeni *-áw*: *djáw, oráw, bráw, tkáw, sjáw, dáw, wzáw, objáw*; naglašeni *-iw*: *nabíw, skríw, cedíw, bíw, kosíw*; naglašeni *-ę́w*: *pę́w, mlę́w*; naglašeni *-ȯrw*: *žȯ́rw, dȯ́rw*. Nenaglašena *-ə/* in *-il* sta se razvila v ozki *ọ*: *neésọ, pódọ, ozábọ, reékọ*; *pàhnọ, spomànọ, mísḷọ*; nenaglašeni *-al* je danes zastopan z *-ow*: *deéwow, obrežúwow*; nenaglašeni *-ěl* je dal *-eew*: *wídeew, oóteew, kláčeew*. Naglasne in samoglasniške premene pri tem deležniku za ženski in srednji spol v ednini ter dvojinske in množinske oblike bodo prikazane pri pregledu glagolov po glagolskih vrstah. Opisni deležniki in deležniki stanja na *-n/-t* se razvrščajo podobno kot v knjižnem jeziku; razlike: *zanéšen, pomówžen/pomówzen; uzát, obját, začát; pàhjen, uzìgjen, pọ́kjen*.

1.3.2.4 Glagolniki so pogosti; sodijo v okvir samostalniških besed: *žiwléje, tərpléje*.

1.3.4 Glagolske vrste

1.3.4.1 Glagoli na *-am*

Glagoli te vrste spreminjajo in tvorijo oblike po naslednjem vzorcu: *díəwam, deéwaj -te, deéwat, deéwow díəwawa dewówo,* dv. *dewówa dewóli;* mn. *dewóli -e; díəwan;* v trozložnicah je naglas nepremičen: *dobíwlam,* -aj, -aw, -a.

1.3.4.2 Glagol na *-im: míslim, mísli -te/mísḷte; mísḷt, míslo mísla/mísḷla* -o, -i: *họ́dim, hòdi -te, hòdit, hòdo họ́dwa họ́dwo/hodíəwo,* dv. *hodíəwa hodíəli*; mn. *hodíli hodíəle; cedím, cèdi -te; cèdit, cedíw/cedíəw cedíəwa -o,* dv. *cedíəwa cedíəli,* mn. *cedíli cedíəle*. Glagoli, ki imajo v nedoločniku naglašeno pripono, v sedanjiku pa osnovo, imajo v deležniku za ženski spol v ednini metatonirani korenski samoglasnik, znan tudi v širšem severnoštajerskem prostoru; že v obliki za srednji spol je lahko naglašena pripona, ki se pred *w* udvoglasi v *íə,* verjetno iz fonetičnih razlogov; ta dvoglasnik je posplošen tudi v dvojini in množini v obliki za ženski spol, množinska oblika za moški spol pa ima pripono *-i-*. Glagoli z nedoločniško pripono *-ě-* (tudi za šumevci): *wídim, wídi; wə̀det, wídeew wídwa -o*; mn. *wídli/widę́li*. Kratki naglašeni *i* > *ə* v nedoločniku je verjetno nastal po naliki z glagoli tipa *živeti: živím, žíwi -te; žə́wet, žíweew žiweéwa,* dv. ž. sp. *žiweéli,* mn. m. sp. *žiwę́li,* ž. sp. *živeéle; klačím, klàči -te; klàčet, kláčeew klačeéwa kláčeli*.

Pri deležniku na *-l-* se pojavlja odraz za *ě* tudi v nenaglašenem položaju, torej je naglasni umik mlajši, odraz ozki *e* za jat pred zlogom z *-i* v moški množinski obliki je nastal po vokalni harmoniji; ženska dvojinska oblika kaže ali na starejšo s končnim jatom *živělě* ali pa na posplošitev ene osnove za ženski spol v vseh treh številih.

Glagolski tip *bojím, stojím* ima v deležniku odraz za dolgi, za kratki pa tudi za umičnonaglašeni *a: bát, báw bòwa* (skrajšani *o* pred *w*) *bàli, znát, znáw znòwa znàli*.

1.3.4.3 Glagoli na -jem: *čújem, čúj; čùt, čúw -a,* mn. *čùli -e; píjem, píj; pìt/pə̀t, píw -a -o/píəwo,* dv. *píəwa,* ž. sp. *pìli;* mn. *pìli/pə̀li pìle, zapít; nabíjem, nabíj,*

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 International.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40 *nabòt, nabíw -a,* dv. *nabíəwa,* ž. sp. *nabìli,* mn. *nabìli/nabəli, nabít; poójem, pę́(j); pèt, pę́w peéwa -o,* dv. *peéwa peéli,* mn. *pę́li peéle; ščíjem, ščì/ščə̀; scát, scáw scòwa scàli, poscón; spíjem, spì; spát, spáw spòwa spàli, zaspón; prepišújem, prepišúj; prepišúwat, prepišúwow prepišwówa prepišwóli; kolínjem; kolínwat, kolínwaw.* Pri glagolih s pripono *-uje-/-ova-* je naglašena pripona *-uva, nenaglašeni o* lahko onemi.

1.3.4.4 Glagoli na *-em: nésem, nèsi -te, nèst, neéso neéswa,* mn. *nèsli, zanéšen; mǫ́nzem, mǫ́nzi; mleést* nam. *mlíəst, pǫmónžen* (premena *ow* > *on*); *prádem, prádi; prèst* (umično naglašeni *ę*), *prádo prádli; grèm, jədi/púəj jədite/púəjte; jət, šǫ̀w šwá -ò, šlì/šlə̀ šlè šlə̀; nájdem, nájdi, nájt, nášo, nàšli* (mlajši naglasni umik); *réčem, rèči; rèčt/rèčti, reéko reékwa/rèkwa rèkwo rèkli, rèčen rečíəno; ulíəčem, uləči; uləčt, ulíəko, uləčen* (umično naglašeni *-le-* se reducira v *-lə-*); *uzámem, uzèmi -te; uzèt, uzáw -a uzáli, uzát; dérem se, dèri se; drìt/drət, dəru, odərt* 'objokan'; *pàhnem, pàhni; páhno pàhn̥wa pahnówo, pahnówa, pahnóli;* tako še *mínem, spománem, utáknem; pǫ́knem, pǫ́kni; pǫ́kn̥t, pǫ́kno pǫ́kn̥wa -o, pǫ́kn̥li, pǫ́kjen* 'počiti'. (Glagoli z nedoločniško pripono *-ni-* imajo v nedoločniku naglas vedno na osnovi, naglašena pripona v deležniku na *-l-* pa se pojavlja v oblikah za srednji spol v ednini ter za oba spola v dvojini in množini, vendar se *i* ne diftongira v *iə* kot *ceedíəwo,* pač pa v *ó* < *á,* verjetno po naliki z glagoli na *-am,* ki tudi premikajo naglas (stari akut); *úərjem, òrji; oórat, oráw orówa oróli, zorón; ríəžem, rèži; reézat, reézow ríəzawa rezówo,* dv. *rezówa,* mn. *rezóli, ríəzan* (naglasni premik starega akuta v oblikah za srednji spol v ed. ter v dvojinskih in množinskih oblikah deležnika na *-l*); *bérem, béri; bràt, bráw bròwa -o,* mn. *bràli -e, brón; séjem, séj; sjèt, sjáw sjòwa sjàli.* Pri glagolih brez nedoločniške pripone se kažejo refleksi mladonaglašenih korenskih samoglasnikov. Nenaglašeni nosni *e* se je po raznosnjenju razvil v *e* (*prèst, lèčt, sèčt, uprèčt, užèt, zàčet, zèpst*), na to kaže danes kratki naglašeni široki *e*, dolgi nosni *e* in dolgi polglasnik pa sta se razvila v dolgi *a* (posebnost podjunščine). Tak *e*-jevski odraz pa se v sklopu *-lečt-* ne reducira, kot se odraz za *ě* (*ulèčt, ùlážem* 'leči, ležem', proti *uləčt, ulíəčem* 'vleči, vlečem'; podobno *drěti* > *drət, žreti* > *žrət/žrìt*). Glagol *hoteti* ima oblike: *ǫ́čem/číəm, núəčem, oóteew oótwa òtli.*

1.3.4.5 Glagoli na *-m*

Pri brezpriponskih glagolih so znane naslednje oblike: *bət; sm̥/som si je, sma -ta -ta, -mo -te -o; bǫ́di, -ma, -ta, -mo, -te, bodǫ́č, nìsm̥/čìsm̥/knìsm̥; bǫm bǫš bǫ/bǫ̀de, bǫ̀ma -ta -ta,* bǫmo *-te -jo; bìw bwà/bǫ̀wa bwò/bǫ̀wo, blì/bəli blè/bəle; bíwši; dát; dàm dóš dó, dóma -ta -ta, dòmo dóte dójo; dę́j -te, dáw dówa -o, dàli e, dón; weédet; wíəm, zwęj/wę́di/wíədi, weédeeu wíədwa wíədli; jást/jàst; jíəm, ję́/ję́j jęte/ję́jte, jíədo jèdwa -o,* dv. *jèdwa jèdli,* mn. *ję́dli jèdle; (grèm) jíəst, pojíəden,* sam. *jęsti, zjíədi.*

1.4 Prislovi

V prislovnih oblikah so ohranjena tudi starejša sklonila (*-ě, -i*), kazalni zaimek *sь,* štekanje; deiktični *-j* je izginil.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco Creative Commons, priznanje avtorstva 4.0 international.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

4.40

1.4.1 Prislovi prostora odgovarjajo na vprašanje *ké – kàm – ot kọ́t – do kọ́t*: *doóma, dáwč, blízu, gòre, nòtər, tàntre* 'tam', *zúna/zúma, doóle, dərgé, zráwno, ponekọ́t, ìnde* 'tam', *tù/tò/štọ̀, tàm/štàm, dúəmo, dọ́/dọ́w/dọ́wta, dọ́wsa, gòr/gòrta, gòrsa,sàntər, sàntre, nòtre, wùn/wùnta, wùse, okú/okúəwo, skəúze, ukré, prúəti, napré̯, bèk, číəs, dówčriəs, nagúər, nazdú, ta, tọ́ta, sàm, neékom, tá pa sàm – odáwč, od blízu.*

1.4.2 Prislovi časa odgovarjajo na vprašanje *kadó, kodój – kàk dówgo*: nàs 'danes', *dáwe, zùtra* 'jutri', *ujùtro* 'zjutraj', *dopọ́gni, opọ́gni, wodánko* (po poldnevu), *popọ́gni, dríəwe, wèčer* 'zvečer' in 'večer', *ponòči, čósi, wóni, líətos, wìgret/wìgredi, poleéti, ujèsn̥, pozími, zàj/zèj – bòrš, pòl/pòle, pré̯, zódn̥č, nazódno, nikọ̀l, zmírom, dọ́wgo cájta, dròč/dròč* 'zopet', *glìh zèj, doókler, zgúəda, n̥bárt, wéčbórti, štàm* 'zadnjič, pred časom', *štàm n̥bárt, enkrát* 'nekoč', *starjá, mwadjá* (lunine mene).

1.4.3 Prislovi lastnosti odgovarjajo na vprašanja: *kó* 'kako', *kóde, kàk, kéjko*: *kùp/kọ̀p, ukùpe, urę́du, zráwno, tínko* (čúje), *wré̯čo, fájn, čúdno* 'zelo', *lèpo/lọ̀po, pomóleh, ríhtik ríəsn̥, bòrš dọ́jsti, čúdno dóro, gàsto* 'pogosto', *tàk, štàk, kàk, tàko* 'tako kot', *tę́jko, štę́jko, mówo/mó, nìčkaj, kórkę́ka, nòč, pọ́* 'pol', *wę́jko, dọ́jsti, tę́jkokaj, wę́jkokaj, neéka, cmówo* 'premalo', *za àdn̥drúgem, neéko* 'nekako', *žìher* 'lahko', *ukríənc okọ̀wo* 'naokoli', *posíəbe* (povedkovnik: *rát róda rójši*).

1.4.4 Prislovi vzroka, namere, učinka so redki: *zakój, zatọ́, zateégadę́l, zawọ́lo.*

1.4.5 Prislov ob glagolu lahko okrepi osnovni pomen glagola ali pomen predpone, lahko je tudi kalk; prislovi so lahko tudi prevzeti: *dọ́w zawázat, dọ́w narát* 'poračunati', *dọ́w sádi, se dọ́w díə* 'sleče se', *dùrice za dọ́w zàpərti, dọ́w žèt, so záca dọ́w odərli, smo se dọ́w zəzùli*; *so gọ̀r rezóli, gòr kídali, gọ̀r ustàni, u kré prət* 'izginiti', 'uničiti se', 'umreti', *wùn naré̯t* 'izdelati', *wùn púcati, vùn šíwati*; *mlíəko kùp gré* 'se skisa', *kùp zwìt, cúə kòsit, cúə glé̯dati, cúə míəšati.*

1.5 Predlogi se po obliki, pomenu in vezanju večinoma ujemajo s knjižnimi. Predlog *z* zastopa *z* in *iz*: *z otrúəcmi, z íwe*; *zə* zastopa *z* in *iz* pred vzglasnima *s, š*: *zə sekíro, zə šúəle*; predlog *ž* stoji le pred *ǰ* < *nj-*: *ž jọ́*. Knjižni predlog *k* nastopa le kot *h*: *h noógom, h úri*. Predlog *raz* se veže s tožilnikom: *raz lę́tro, raz pwòh*. Predlog *za* ob nedoločniku izraža modalnost: *za dòbiti, za fúətrati*. Predlog *pri* je v mestniku zaimkov *mi* in *vi* umično naglašen: *pərnas, pərwas.*

1.6 Členki za vzpostavljanje zveze s sobesedilom, za pomensko in naklonsko barvanje so tipično koroški: *dər* 'dobro', *kọ̀j, kòr, kùma, tùt, wəda/wíəda, pa, bàj* 'baje', *nè, knè, čè.*

1.7 Medmeti za izražanje človekovega razpoloženja, za zapovedi, prepovedi, posnemanja se po pokrajinah razlikujejo zlasti v kletvicah (slovenskih je bore malo), vabnih klicih in v dogovorjenih velelnicah za živali; tako npr.: *štíja, hàp* (za vola na levo, na desno), *hé nahé* 'stoj', *hèc na hèc* 'naprej', *èj, stàbi* 'prestopi'; *tíbo, bístahər* desno, levo za konja), *jiə* 'naprej', *húmi jiə* 'prestopi naprej'.

Slavistična revija (https://srl.si) je ponujena pod licenco
Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 International.
URL https://srl.si/sql_pdf/SRL_1991_1_2.pdf | DOST. 06/05/24

SUMMARY

The morphological system of the microdialect of the Carinthian village Ojstrica, belonging to the Podjuna dialect, has preserved a three–number system. Nominal declensions exhibit a generalization of the endings *-ama, -om* (Dpl), *-eh, -ami*. The neuter gender persists with singular nouns, particularly noncount mass nouns (material, collective and abstract nouns); in the dual or plural, neuter count nouns become feminine or, extended with *-n-* or *-t-*, masculine. In the genitive singular of monosyllabic masculine nouns and of the noun *otrok* the unstressed ending *-u* also occurs. The locative singular has the regular Carinthian ending *-u*, which is sometimes transferred into the instrumental singular by analogy with the adjectival declension; in addition, the locative singular ending *-i*, which is a characteristic of the Styrian dialect, is sometimes found in household names. The immobile and mobile stress types have prevailed in the masculine declension, but the quality of the vowels under retracted stress witnesses of a sometime existence of the mixed stress type: *núəs nòsu/nòsa*. Masculine noun stems ending in *-i, -a, -o, -l̥* are extended with *-n-* (*-i* alternates with *-ø-*, and *-o* with *-a-*): *Móri Mórna, Lùka Lùkana, Stánko Stánkana, Rúdl̥ Rúdl̥na*. There is no *-ov-* stem lengthening. The second feminine declension has preserved stressed instrumental singular and genitive and instrumental plural endings: *nočjó, nočí* (the former neoacute); generally, however, the stress is retracted: *nòči*. The neuter nouns *wùho, père* and *jájce* extend their stem with *-t-* and become feminine in the dual and plural: *wušáta, peráta, jajcáta;* however, the type *teláta, žrebáta* is masculine in the nonsingular.

The instrumental case of the personal pronouns *ti, sebe* is *túəbo, súəbo*. Neuter gender adjectives have the ending *-e* < *-oje, -eje* of the former definite form. The masculine adjectival declension has some specific endings taken over from the pronominal declension: *-iga, -em* (also in the instrumental singular), *-eh, -em, -ema, -emi*. – The superlative is formed either periphrastically or by means of *nàj* + *ti* + comparative or *ti* + comparative. The elative degree for 'very' is *čúdno: čúdno líəpa*. The stress development is reflected in vowel alterations: *dọ́bər doóra dòre, dòri* (pl.). Demonstrative pronouns and adverbs are characterized by the *štekanje* phenomenon: *šə̀ti, štók, štọ̀, štàm* (/ʃt/ –pronunciation instead of /t/).

The verbal infinitive can be long or short. Only frequently used verbs have the supine form, with a long circumflex vowel: *Grém mlíəst – Ne smíəm mleést; jíəst – jeést, pást – pást, hcót – hcát, spót – spát*. Only the thematic conjugation is preserved, hence *dóte, wíəte, jíəte, bòte*. The stressed singular imperative stem has been carried over to the dual and plural: *nèsi nèsita nèsite*. The vowel reflexes in verbal forms are indicative of the development of the long circumflex and acute, as well as of the shifts of stress; particularly interesting are the stressed forms of the infinitive and of the *l*-participle for all three genders and all three numbers: *deéwat(i), díəwam, deéway, deéwou díəwawa dewówo, dewówa* (masculine dual), *dewóli; bràt(i), bérem, bèri, bráu bròwa, bràli; hòdit(i), hódim, hòdi, hòdo họ́dwa hodíəwo, hodíəwa* (masculine dual), *hodíəli* (feminine dual), *hodíli hodíəle; žə̀wet(i), žiwím, žìwi, žíweeu žiweéwa žiweéli* (feminine dual), *žiwẹ́li žiweéle; jàst, jíəm, jẹ́, jíədo jèdwa jèdwo, jèdli* (feminine dual), *jẹ́dli, jèdle, grêm jíəst*, the noun *jẹ́sti, zjíədi*.

The adverbs flaunt certain archaic forms: *tàntər, sàntər, tàntre, sàntre, inde, gòrta, gòrsa, dówe, dríəwe, wìgret, mwadjá, starjá*. The following adverbs occur frequently as verbal particles: *dóu, gòr, wùn, kùp, cúə, bèk*. The preposition *z* alternates with the positional variants *zə* and *ž* before *s, š*, and *j*, respectively. The preposition *raz* still enjoys some use. The Carinthian particle *dər* developed from *dobro;* negation is expressed by means of *ne, če, kne*.